

1939 Episoder tilknyttet Nordpørdet Valli

Hun forsto ikke hvorfor hun var der hun var, det var så underlig. Alt var så forvirrende, smertene kom og gikk. Hun følte hun ble varmere. Hun gled, falt - krabbet...hørte hun ropte: «Finn, vent på meg...jeg...». Han hadde kommet tilbake, løftet henne opp, men så ble han borte igjen..... - Var det ikke Finn, hennes elskede lillebror? Han som hun hadde vært storesøster for i mange år, før rollene ble naturlig byttet om....de siste årene var det han som beskyttet henne. «Men ....var dette Finn?» «Hvem er dette for en fyr..... hvor er jeg....hva skjer, hvorfor er jeg her»? Noen glimt fra barndommen. Så noen glimt fra ei hytte hun hadde vært på....ja, det var derfra de hadde gått innover fjellet.....- Hun var gravid, hva nå med babyen? Hun så seg selv leke med en plundrende baby. Det var steinglatt, hun falt igjen, hun krabbet mot noen steiner - syntes hun så denne personen der igjen. Et glimt i hodet av sin mann. «Har du kommet, Herbert...?». Der var det noe snø, kanskje ly bak en stein. Hun fikk satt seg opp med ryggen mot en snøskavl. Mannen ved siden av strakte armene mot henne, søkte menneskelig ly....han hadde strømper på hendene...«for en raring, nei.....» - Det var så ufattelig godt å sitte sånn. Alle antenner hadde varslet om det motsatte for en stund siden. «Setter du deg ned, dør du». Men det var så godt, bare noen få sekunder til så skulle hun .... Hun klarer å løfte hodet litt i den sterke vinden, fikk mest ikke puste slik....hun måtte skifte stilling, få ansiktet vekk fra vinden....snøskavlen sluker henne på en måte, den dekker henne med snø, et siste glimt nedover før beina forsvinner. Der ser hun en beksømsko under en gamasje, mens det på andre foten var en småsko...«hva er dette for noe tull?» Varmen brer seg, hun må ta av seg litt klær....klarer ikke å åpne fingrene.....hun føler seg så sløv, rullgardinen kom langsomt lengere ned, nå var den snart helt nede - det siste hun ser er mor og far.....

Vi er et sted i Roltdalen mellom Selbu og Meråker, et stykke nordøst av Schulzhytta. Det er trolig lørdag 2. januar 1943. Vi har nettopp møtt Anna Elisabeth Helgesen, som igjen hadde møtt sin skjebne ved å fryse i hjel i en sterk storm og minus 20 grader (følt temperatur omkring minus 40). Hun var født Moxness - gift med Herbert Helgesen, kjent fra

motstandsbevegelsen under krigen. Begge fra Trondheim. Denne nyttårshelgen var hun på flukt på ski fra Stråsjøen i Selbu til Sverige, godt hjulpet av tre ledsagere og kjentmenn. Vi lar dette henge litt i lufta og kommer tilbake til denne tragedien etter å ha sett litt nærmere på gård nr. 52 i Selbu: Uglan mellom, kalt Nordpåjardet Valli, som i utgangspunktet er årsaken til dette kapitlet gjennom at husbonden der i 1939 ble skutt og drept under elgjakta.

Nordpåjardet 1910. F.v: John (f.1908) m/far John J. Valli, Kari Slind, Bergitte Guldseth, Ole Valli, Sofie og Erik Aas

Uglangårdene ligger vakkert til på åsryggen opp fra Moheim, med utsikt over Innbygda og Selbusjøen. En kan følge gårdens historie langt tilbake på 1600-tallet, og som lignende bygder over det ganske land, utviklet de seg gjennom så vel deling som sammenslåing igjen, slik konjunktorene muliggjorde. Ikke alle ble til de store tradisjonsgårder, fra far til sønn i generasjoner. Enkelte slekter døde ut, ble inngiftet og/eller helt nye slekter kom utenfra og overtok bruket gjennom kjøp og salg. Enkelte gårder ble investeringsobjekter. Ikke var det alltid bare velstand og fred mellom nabogårdene, en glemte ikke så lett. En generasjon kunne tillate det neste generasjon forbød, slik vi ser det på begge sider av stjørdalsdalføre, som førte til utvisning av familier fra deres egenhendige etablerte hjem, hvor tidligere eiergenerasjon hadde sett igjennom fingrene med litt selvtekt. Fra min egen slektsgård gjennom noen generasjoner, var det under min oppvekst slik at vi eide bjørka og grunnen, mens naboen med samme gårdsnavn, som kom til gjennom delt bruk, eide furua, altså i samme skog.

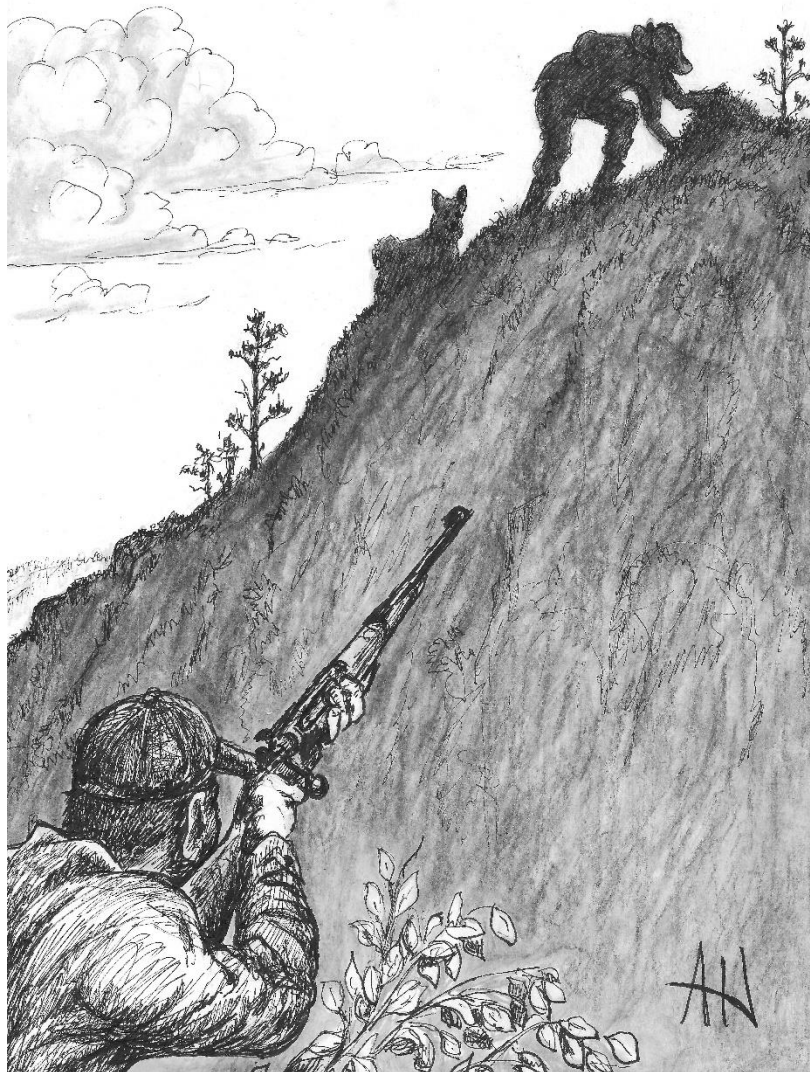
Interessant! Kanskje var det dårlige tider, kjøpeevnen uteble - og en brukte en form for naturalia gjennom en eller annen hestehandel. Håndtrykket var der, men som sagt: en glemte ikke! Uglangårdene har vært igjennom ulike eierforhold, og en kan ikke se bort ifra at det henger igjen en eller annen kjemikonflikt selv i gode tider. Det er faktisk ganske så vanlig der gårder har oppstått gjennom utskillelse, sammenslåinger og nye utskillelser igjen. Og det pussige, som jeg i vår familie har opplevd, gir det seg uheldige utslag spesielt hva gjelder setrer, «måssåbuer» og rett til bruk av utmark. Dette tror jeg er gjengangere over hele landet, ofte når bygenerasjoner kommer tilbake til «heimbygda» og skal ha sin fritidsbolig/hytte.

Vi hopper inn i dagens familie på Uglan mellom (Nordpåjardet). Dagens Valli-navn kom til Nordpåjardet gjennom John Jonsen Valli fra Asphaugen, inngiftet i 1890 med datteren på gården: Ragnhild. Dette paret fikk fem barn, hvorpå vi merker oss Ole, f. 1896. Han er oldefar til min kontakt på Nordpåjardet i dag: Jo Kjetil Valli, f. 1975. Denne Jo Kjetil er en

kulturpersonlighet, sammen med sin kone Brynhild Kjøsnes Valli, hvor det spenner fra gammeldans og inn i sport som blant annet håndball og fotball.

Ole Johnsen Valli overtok Nordpårdet i 1914, og da han giftet seg i 1916 med Helga Estensdtr Guldseth, smelter folket i Innbygda sammen med folket fra Andersgarden i Vikvarvet, i dag kjent for visse utmerkede idrettsgener. (Farfar til John J. Valli, som kom med Valli-navnet til dagens gård, var visstnok fra Andersgarden). Eldstesønnen på gården, Jon Olsen Valli, ble født i 1917 - og formelt overtok han bruket i 1951. Men han overtok nok i praksis bruket som 22-åring i slutten av september 1939, da følgende rammer familien:

Vi skal til tirsdag 26. september 1939 og første dag i elgjakta. Ole J. Valli er på et lag bestående av seks eller sju personer som skulle jakte innover mot Skarddølin. Men det synes som jaktlaget hadde bestemt at utgangspunktet skulle være ved Øvre Eggvollen, for det var her at fire i jaktlaget dannet en skytterlinje for å gjennomsøke terrenget, mens de andre hadde plassert seg strategisk på poster nærmere Nedre Eggvollen. Det som trolig skjer er at Ole J. Valli, som hadde med hund, hadde kommet foran de andre og bøyer litt av mot øst og befinner seg etter hvert på en liten høyde sør av Ingridtjenna hvor han tar en liten pause ved å plukke litt bær fra ei tue på en åskam.

En av jegerne får øye på noe han anså for å være ei elgku med kalv. Han skyter og treffer Ole J. Valli i hoften og skuddet går videre gjennom magen. Ole stupte momentant. Årsaken til at Ole ble tatt for å være en elg, og hunden en kalv, var trolig at Ole J. Valli hadde en sekk på ryggen, og hadde manøvrert seg fremoverbøyd for å nå bærene. Den 1. september 2024 var en del familiemedlemmer samlet til en form for minnestund på åstedet, og som både nåværende Ole (f. 1952) og hans sønn Jo Kjetil Valli (f. 1975), både forklarte og demonstrerte, så hadde bestefar/oldefar Ole med sin hund kommet raskt foran linjen, og inn i et vanskelig terreng, med lange skjærende kløfter - mest som en «canyon», som er vanskelig å komme ut av. Ofte blir en tvunget tilbake samme vei. Jo Kjetil fant ganske logisk hvor oldefaren hadde klatret opp av kløfta, og befant seg så på en smalrygget ås, hvor han trolig i framoverbøyd stilling under «bærplukking», utgjorde en spesiell profil som narret en søkende jeger. Trolig var manøveren til Ole tosidig: komme seg ut av canyon'n, samt få et utsiktspunkt for å orientere seg og få oversikten over videre veivalg og eventuelt hvor den øvrige jaktlinjen kunne være. Her ser vi en rekke omstendigheter, det ene tar det andre, dominobrikkene faller - og til slutt stuper den siste bokstavelig talt.

Inne i Langseth-hytta, i rommet hvor Ole J. Valli døde

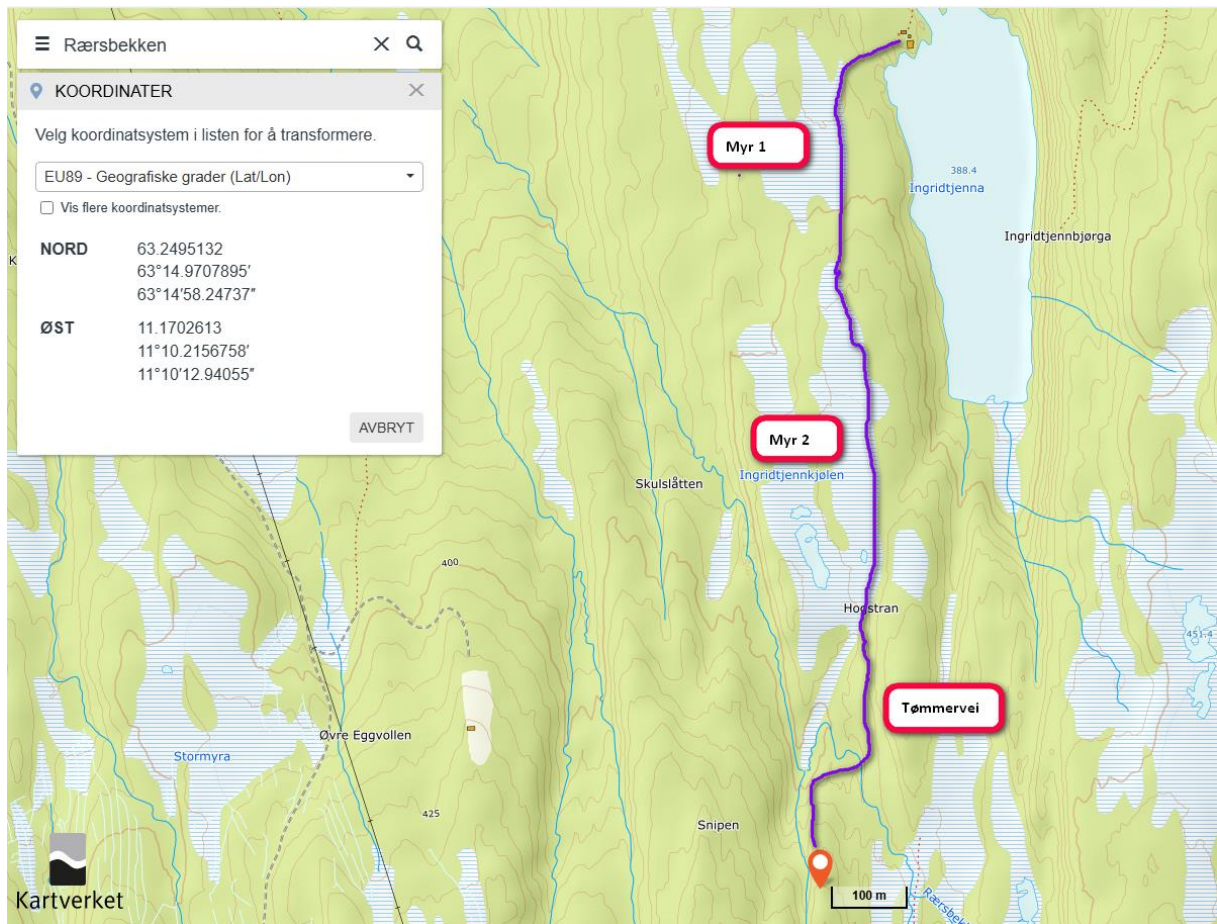

Roy Arne Lundberg, 6. september 2024

Det var tungt og overskyet vær, klokken var 1730. Ole J. Valli var hardt skadet. Noen fra jaktlaget dro straks til bygda for å hente lege. De bar Ole til Langseth-hytta, som lå 1,1 km unna i luftlinje, tilsvarende ca. 1,44 km og ca. 28 minutters gange i dag. «Langseth-hytta» eies nå av Roy Arne Lundberg, Hommelvik.

Distriktslege Johansen ble med innover, men kunne ikke gjør noe, skuddet var så absolutt dødelig. I henhold til Adresseavisen ble også presten med innover, og fikk snakket med Ole. Ole døde tre-fire timer etter skuddet og før de fikk brakt ham hjem til bygda. Hans eldste sønn Jon var med på jaktlaget, og var sammen med faren da han døde. Likeså de andre jaktkameratene. Kona Helga ble budsendt, men nådde ikke frem mens Ole var i live. De tre-fire timene var Ole hele tiden ved bevissthet, klar og rolig. Han snakket med kompisene og ba de om ikke å legge skylden på noen, for han innrømmet å ha gått foran ildlinjen. Så tok han avskjed med dem alle. Det var en stund de nok aldri kom til å glemme. Lensmannen tok rutinemessig opp en rekke forklaringer og sendte saken til politimesteren i Uttrøndelag. Hendelsen ble karakterisert som en trist og hendelig ulykke. Avisen skriver: «*Han som løsnet skuddet var ingen uøvd og uvøren nybegynner. Men en gammel, erfaren jeger*». Ole var 43 år gammel og hadde tre barn: Jon, Ragnhild Kristine (kalt Lalla) og Egil. Ole var en aktet og

meget avholdt mann i bygda, stille og beskjeden, som var likt av alle, «og en av de som det kan sies at han hadde bare venner», fortalte Adresseavisen. Hendelsen gjorde selvsagt voldsomt inntrykk i Selbu. All jakt i bygda ble innstilt.

Minnestøtten Valli: $N 63^{\circ}14'968 - E 011^{\circ}10'213$

Ole J. Valli ble gravlagt lørdag 30. september på Selbu kirkegård. «Hele Selbu» var tilstede. Før de forlot hjemmet med Ole, ble det sunget «Med Jesus vil eg fara», som avdøde hadde sunget like før han døde. Pastor Hatlebrekke talte i sørgehuset, og så ble det sunget «Den store hvite flokk». Avdødes eldste sønn la en krans på båren fra familien, med takk for alt han hadde vært for hjemmet. Olav Haave la på krans fra jaktkameratene. Pastor Hatlebrekke forrettet.

Minnestøtten over Ole Valli, er reist på åstedet innenfor Ingridtjenna (med e) av jaktkamerater, trolig ikke så lenge etter den tragiske hendelsen. Dagens Ole Valli, som «kjenner hver kvist og stein i mils omkrets», tror at steinen faktisk kan ha kommet fra nærområdet. «Ingridtjenna», forteller Ole, har sitt navn fra ei Ingrid som druknet i vannet, som visstnok der det skjedde er spesielt dyp, mest bunnløst. Jeg må få skyte inn hvor berikende det er å få være med lokale oppsittere på skogs og fjellturer. Hver tur er en opplevelse av natur og historie, en skoletime i flere fag samtidig. At familien har denne

steinen/støtten å gå til, er som et lim....det gir samhold. Selvsagt skulle de gjerne ha vært hendelsen og minnestøtten foruten, men når den først står der, vil den for tilkommende generasjoner gi en påminnelse om hvem og hva vi er. Komisk, kynisk og helt tullete, kan en vel si det så «stygt» - at hadde ikke hendelsen skjedd, så hadde ingen av etterkommerne som var til stede på minnestunden den 1. september 2024 noen gang blitt født. Tåpelig, men faktisk sant!

Tur til minnestøtten, søndag 1. september 2024

Sittende f.v:

Eik Leon Valli Øien (sønn av Karine)
Thale Valli Rygg (datter av Ole Valli, f. 1952)
Lilje Valli Øien (datter til Karine)
(lille) Rose Valli Øien (datter til Karine)
Karine Valli (datter av Ole, og tvilling med Thale)

Stående f.v:

Espen Valli Viken (gift med Gry Åse, datter av Ole Valli)
Gry Åse Valli Viken (datter av Ole Valli)
Ole Valli (f. 1952)
Magnus Langseth (barnebarn av Ole Valli som ble skutt i 1939)
Jo Kjetil Valli (sønn av Ole Valli, f. 1952)
Audhild Valli (søster av Ole Valli, tante til Jo Kjetil Valli)
Marit Olstad (gift med Magnus Langseth)
Brynhild Kjosnes Valli (gift med Jo Kjetil Valli)

Bryllupsbildet: Helga og Ole i 1916

Samme dag som Ole Valli møtte sin tragiske skjebne, var et lag på jakt i Sørfjellbygda ved Korgen. En av disse var Konrad Villmo. Han ble tatt for å være elg, og skutt i ryggen. De andre bar ham til Hemnesberget og tok han med båt videre til sykehuset i Sandnessjøen, men han døde på veien dit. Han var i 60-årene og etterlot seg sju voksne barn og tre mindreårige barn. Samtidig blir den 24-årige Arthur Bjaaland fra Melum ved Skien skutt inne i krattskogen, mens de øvrige i jaktlaget satt på post. Han ble forvekslet med en elg, og truffet i maven og døde etter noen minutter.

Fv: løytnant Herbert Helgesen og major William Colby

Så hopper vi til 1942. Og vi skal tilbake til innledningen av kapitlet. Gjennom året hadde det begynt å brenne under føttene på enkelte som virket innen motstandsbevegelsen. Herbert Helgesen (1918-1981), sønn av den kjente pølsemakeren i Trondheim, var meget sentral innen ulike aksjoner og virksomheter under hele krigen.

Mest kjent er han for sin deltagelse i operasjonene «Woodlark» og «Rype», sistnevnte iført amerikansk uniform og løytnants grad, hvor han fungerte som liaisonoffiser overfor den unge majoren William Colby, som senere ble CIA-sjef. Colby sin død i apr/mai 1996 i Rock Point, Maryland, i forbindelse med en kanotur, frembrakte et utall med konspirasjonsteorier. Vår mann her, Herbert Helgesen, kom tidlig i søkelyset hos okkupanten, og da Henry Rinnan fikk innflytelse og begynte å infiltrere, fant Herbert Helgesen det mest fornuftig å ta en pause og komme seg til Sverige, noe han gjorde julekvelden 1942. Hans far og familie ble satt under press. Tyskerne konfiskerte bedriften den 2. januar 1943 og dagen derpå ble Johan O. Helgesen arrestert.

Anna Elisabeth Helgesen (f. Moxness)

Noen dager senere ble hele familien Helgesen kastet ut av sitt hjem. De sto på gaten med kun en koffert.

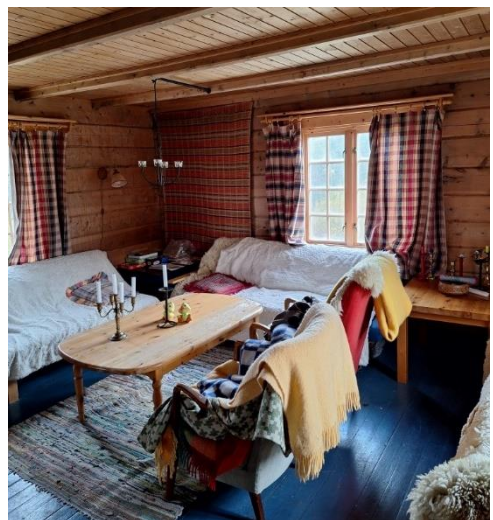
Undergrunnsvirksomheten i Trøndelag gikk raskt i oppløsning, flere ble arrestert og henrettet. Men de dyktigste klarte seg også der. Herbert Helgesen hadde giftet seg med Anna Elisabeth Moxness, som var på flukt, attpåtil var hun gravid. Det er ikke helt klart hvorfor hun fant det nødvendig å følge etter sin mann til Sverige, men jeg ser at noen mener hun var ettersøkt av okkupanten og at det lå en trussel latent om mulige represalier dersom det kom frem at hennes aktive mann hadde stukket til Sverige, som var forbudt i henhold til Reichskommissar Josef Terbovens forordning av 26. desember 1941, som tilsa dødsstraff for «den som uten tillatelse forlater de besatte norske områder i den hensikt å begi seg til en fiendestat eller til områder som er besatt av fiendestater, eller treffer forberedelser hertil». Men hun hadde ifølge Rolf Trøite vært til avhør og hadde meldeplikt hos politiet. Represalier synes noe for enkelt og er ofte en brukt forklaring for å forsvare en eller annen passiv handling. Uansett førte det til at det ble planlagt og organisert en rask flukt, gjennom å ta seg på ski fra Selbu via grensefjellene til Sverige. Tre mannfolk skulle ledsage henne over grensen og så vende tilbake til Trondheim. Det var hennes søskenbarn Rolf Skjønberg, samt Thor Elverum og Bjørn Andersen.

Stråsjøvollen, september 2024

Nyttårskvelden 1942 blir disse fire kjørt til Selbu av brødrene Kaare og Torbjørn Kvam fra Trondheim. Alle var godt utstyrt til langtur, godt med klær og soveposer. Slik jeg har tolket noen notater, var planen å overnatte hos familien Valli på Uglan mellom (Nordpåjardet). Dersom det er tilfelle hadde de sikkert også laget en rute derfra mot Roltdalen og videre innover. Det heter seg at det var selskap på Nordpåjardet Valli, og fulget på fire valgte derfor å ta seg inn til gårdens seter på Stråsjøen. Var denne forandringen i planen den første dominobrikken som falt? Nå skal det opplyses at de kilder jeg sitter på, ikke forteller når de forlot Stråsjøen og hvor de møtte kommende uvær, ei heller om de hadde en overnatting ute neste natt igjen. Med stor sannsynlighet forlot de setra på Stråsjøen tidlig fredag morgen den 1. januar. Her etterlot de seg mat og en anorakk. Hvilken rute fulgte de den dagen? Det er det ingen som vet, men igjen med stor sannsynlighet ble ruten lagt mot og langs Turrularsfjellet

og Høgfjellet mot Stormoen seter («Schulzhytta») - eller lengere øst ned over Kalvskinnfloene, alt avhengig av snø og føreforhold. Eller hadde de gått fra Stråsjøen rett mot Kvennfjellvatnet og nord av Sprøyten, mellom Sprøyten og Nautfjellet. Var de kanskje ikke sør av Sprøyten, ikke innom Stormoen i det hele tatt? Et Silvakompass som ble funnet viste kurs som ville ta de litt sør av Stor-Kluken. Men når var den kursen tatt ut? Og hadde de en overnatting et sted, eller gikk de direkte dit de senere ble funnet? Vi må ha i menté at dagene var meget korte på denne årstiden, og med overskyet vær kunne det bli temmelig mørkt. Roltdalen er vanligvis snøfattig, og skinner derfor lite, underforstått: ekstra mørk. Og avstandene er temmelig lange, spesielt dersom været og skiføret også blir dårlig. Eller hadde de forsøkt seg med en rasteplass utpå neste natt? Vi får aldri svar. Men mye tyder på at været kom overraskende og drepende, slik de og pakningene som ble funnet vitner om.

Magnus Langseth, Jo Kjetil Valli og Ole Valli mandag 2. september 2024, ved inngangen til seterhuset, hvor Anna Elisabeth Helgesen og hennes tre beskyttere trolig sov sin siste natt innendørs

Det er mest sannsynlig at de søkte ly natt til 2. januar, fant seg en «rasteplass» - og ble der og da tatt av naturen. Sekkene var åpnet, kokekar og soveposer tatt ut, «skistavene buntet sammen to og to», skriver Rolf Trøite et sted, men et annet sted skriver han at det var fire skipar som var buntet sammen! Så måtte de kanskje søke ly et annet sted, lengst nede i dalbunnen hvor det var muligheter for å grave seg ned/inn, eller mot der de mente det var en setervoll eller ei måssåbu. Snøfattige områder forhindrer effektivt inn-/nedgraving. Det paradoksale var at uværet, stormen og orkankastene gjorde seg ferdig, naturen ordnet opp på sitt vis. Da døden kom, kom også godværet, vinden løyet og snart falt snøen stille ned og begravde de unge døde kroppene. Og i Anna Elisabeth sin kropp «sluttet også et annet hjerte å slå», fem hadde omkommet. Konklusjon: ingen vet med sikkerhet hvor de gikk og hvor de eventuelt «overnattet». Uansett ser jeg at de fleste heller til at de fire møtte sin skjebne lørdag 2. januar. Ut ifra funnene som ble gjort, tyder det på at de hadde blitt overrasket, forsøkte å etablere en rasteplass, men stormen kom plutselig – før de fikk summet seg og etablert noe som helst. De ble hurtig nedkjølte, desorienterte og irrasjonelle, kort sagt så utslitte både

fysisk og mentalt at de sluttet å opptre logisk, heller tvertom. Thor Elverum beveger seg litt vekk fra rasteplassen, faller om og blir liggende på ei frossen myr. Bjørn Andersen søker ly ved en stor stein, trekker anorakkhetta tettere over hodet og sovner inn. Søskenbarnene Anna Elisabeth Moxness og Rolf Skjønberg holder naturligvis sammen, han følte nok et visst ansvar. De hadde kanskje håp om å finne et bedre sted å søke ly. Skulle det ikke være en nedlagt setervoll i nærheten som het Roltdalsvollen, men hvor var de? De to ble funnet om lag en kilometer unna de andre. Der hadde Rolf tatt strømpene på hendene, og Anna Elisabeth hadde beksømsko på ene foten, og en småsko på den andre. De hadde mistet evnen til å tenke klart. (Se tegningen innledningsvis i kapitlet).

Bjørn Andersen dør ved siden av en stor stein

Likene ble ikke funnet før seks måneder senere, mest ved en tilfeldighet av selbyggen Gunnar Røset, som fulgte noen fra Trondheim over til Sverige. Det ble varslet til *landsfiskalen* på Storlien. I begynnelsen av juli ble det satt i gang leting. Da tok Odd Schilling, Henning Rotvold, Nils og Rolf Trøite seg innover, men posisjonsangivelsen var for dårlig. De fant ikke likene. Men så, søndag 18. juli hadde Henning Rotvold og broren Petter, sammen med Jon Stordalsvold og Toralf Gjemse funnet de fire omkomne i nærheten av Roltdalsvollen. Senere ble det organisert henting av likene. 26.juli 1983, ble det på åstedet reist en minneplate over de omkomne. Her bilder fra arbeidet med det den dagen. I 1947 ble det satt opp en minneplakett på Katta over Anna Elisabeth og andre elever som falt i løpet av krigen. Og i 1967 ble det innviet et kapell i Nidarosdomen til minne om kvinner og menn som ofret sitt liv for fedrelandet i årene 1940-45. Her er navnet til Anna Elisabeth skrevet inn i den Gyldne boken som er lagt til forvaring i kapellet. Ref. boka til Tor Busch: «Motstandskamp fra Trondheim».

Tyskerne ventet en hel uke på at Anna Elisabeth eller mannen hennes, Herbert Helgesen, skulle dukke opp igjen. Da det ikke skjedde, blir Finn Moxness (1923-1994), den yngre

broren av Anna Elisabeth, tatt som gissel. 19 år gammel blir han sendt til en arbeidsleir i Nord-Norge, hvor han jobber på den såkalte «Blodveien». Opplevelsene førte til mareritt resten av livet. Finn sin datter, en ny Anna Elisabeth Moxness, har fortalt at da faren lå på det siste med store smerter på grunn av kreft, nektet han å ta morfin. Morfinen fremkalte mareritt fra tiden på Saltfjellet, mareritt som var verre enn smertene.

Likene blir fraktet ned fra Roltdalen til Stordalen.

F.v (bak) Mauritz Stokke, Dr. Orrestad, Toralf Gjemse, Petter Rotvold, Valdemar Stenmo, Jon Stordalsvold, Henning Rotvold, Oliver Stenmo og Nils Kluksdal

I et brev fra Herbert Helgesen av 11. mars 1943 til Øivind Sørli, går det frem at Helgesen nettopp hadde vært en tur i Trondheim – trolig for å undersøke hva som hadde skjedd med kona Anna Elisabeth. Herbert Helgesen skriver følgende: «...Senere har patruljer vært ute i fjellet, og de har fulgt sporene helt til svenskegrensen. Siden har ingen hørt om dem, og et steds der inne finner man vel punktum for nok en av fjellets tragedier. De har antagelig forvillet seg inn i Helags, og der har det gått galt på en eller annen måte. Jaja, man får vel det endelige resultat når våren og snøsmeltingen kommer, men hardt er det». Det er uklart for meg hvordan han kunne skrive at patruljer har fulgt sporene helt til svenskegrensen.

20. juni 2024. Egil Almlie og Giske Rotvold Almlie, sistnevnte er datter av Petter Rotvold som fant likene den 18. juli

† Vår inderlig kjære
Thor
 avgikk ved døden i januar måned
 Trondheim, 23/7 1943.
 Margit og Thoralf Elverum,
 f. Tenstad.
 Helge,
 Borghild og John Johansen
 f. Elverum.
 Kremasjon tirsdag 27. ds. kl. 12.

Anna-Elisabeth
 Helgesen

Rolf
 Skjønberg

† Vår inderlig kjære sønn, bror,
 svoger og onkel
Rolf Skjønberg
 døde i januar måned 1943, 23 år
 gammel.
 Trondheim, 24.7 1943.
 Marie Skjønberg, Ole Skjønberg,
 f. Moxness.
 Søken, Svigerinne, Svoger,
 Niese og nevøer.
 Kremasjon tirsdag 27. ds. kl. 13.

Bjørn
 Andersen.

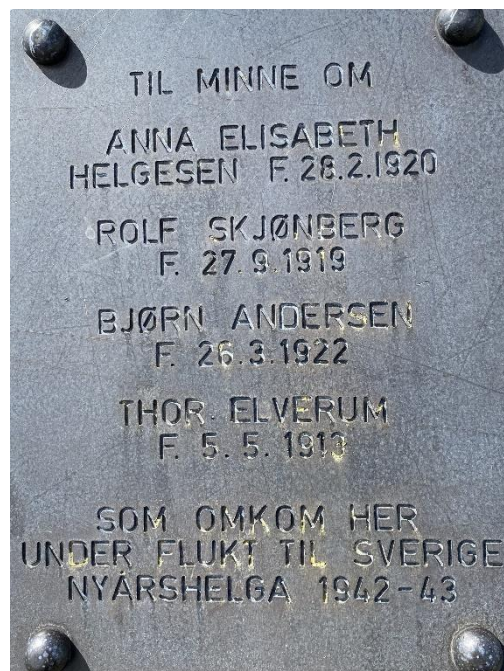

Thor
 Elverum.

† Vår inderlig kjære datter og
 min søster
Anna-Elisabeth Helgesen
 f. Moxness,
 døde i januar måned, nær 23 år
 gammel.
 Trondheim, 23.7 1943.
 Astrid og Karl T. Moxness,
 Finn.
 Kremasjon tirsdag 27. ds. kl. 14.

† Vår elskede
Bjørn
 omkom på fjellet omkring nyttår,
 20 år gammel.
 Trondheim, 23. juli 1943.
 Signe og Halbjørn Andersen,
 Karen og UB,
 Borghild Andersen,
 Audun Andersen.
 Kremasjon tirsdag 27. ds. kl. 15.

(noen skjeve bilder (faksimile) hentet fra boka til Rolf Trøite)

Malene Andersen og hennes nevø Lucas Alexander Andersen Kvarme ved minnesteinen i Roltdalen 1. juli 2022. Malene er datter av Jack Andersen, som har tatt bildet. Han igjen er nevø av den omkomne Bjørn Andersen

Så tilbake til Uglem Nordpåjardet Valli. Nyttårsaften, om morgenen den 31. desember 1946, ble gården igjen rammet av en tragedie. Klokken 04:30 blir Helga Valli oppmerksom på at bygningen var i fyr og flamme. Hun fikk heldigvis varslet de andre som lå i våningshuset. Det var datteren Ragnhild, f. 1923 og sønnen Egil, f. 1930. Dessuten datterens forlovede: Kristen Magnussen Evjen Langseth, som var på julebesøk. Disse er foreldre til Magnus Langseth avbildet foran her i kapitelet. Brannen var nå kommet så langt at det hadde tatt fyr i veggen

Nordpåjardet i pinsa 1920

Til venstre: Nordpåjardet før brannen. Malt av Jørgen Guldseth i 1948 etter et fotografi. Jørgen var søskenbarn med Jon O. Valli

over sengen der gårdsgutten, Odin Strøm, lå. Han fikk i siste liten sparket ut et vindu, som i seg selv kunne ha forårsaket en mer eksplosiv antennelse. Men det gikk bra. Han hoppet ned i hagen, men forstuet seg såpass at han ble arbeidsufør en lang stund etterpå. Ragnhild og broren Egil kom seg også ut i hagen. Kristen Langseth tok seg av Helga, som trolig hadde fått «nervesjokk», var paralyisert og nok ikke tenkte på å komme seg ut. Kristen fikk henne, med hjelp av et teppe, ut gjennom loftsvinduet. Men hun falt, og grunnet hennes tilstand (sjokket) forslo hun seg slik at hun etterpå måtte holde sengen. Det blåste kraftig sørøstlig kuling, og brannen utviklet seg raskt og videre til de andre bygningene. De fikk ikke med seg noe, kun det de hadde på seg. Det store våningshuset, to stabbur, fjøs- og låvebygningen og den gamle stallen, brente ned i løpet av en time. Til og med smia, som ligger 100 meter fra de øvrige husene, brant ned da den lå midt i det kraftige gnistregnet. Hele besetningen gikk med: tre hester, 18 storfe, 20 småfe, fire griser og noen høns. Naboen kom til, og synet som møtte alle - og kunne sees på lang avstand, ble brent fast i minnet for resten av livet. Eiendommen var

Nordpåjardet 2024

forsikret for 65 000 kroner, som var nok kun halvparten av det reelle verditapet. Gården på den tiden ble drevet av Helga Valli og hennes eldste sønn Jon, de som hadde mistet ektemann og far i jaktulykken i 1939. Jon var ikke hjemme den natten, men bortreist til Bjørnør på Fosen. Søsteren Ragnhild Kristine og forloveden Kristen kom hjem ca. klokken 2 fra juleselskap i nabogården. De merket ikke noe til branntiløpet da. Et avisnotat tilsier at folket på Uglem hadde brukt motor i uthuset da de kappet ved dagen før, uten at det ble skrevet at årsaken lå der. Men i samme notatet i avisen står det «*at brannen oppstod i uthuset hvor vedskjulet ligger, er dog temmelig sikkert, men om det var i selve vedhuset det begynte har man ingen formening om. Uthuset stod jo i et eneste flammehav da brannen ble oppdaget...*».

Ragnhild Kristine Langseth, kalt Lalla, tok virkelig tak allerede etter jaktulykken i 1939, i og med at Helga aldri ble seg selv etter at mannen omkom. Også under krigen gjorde Lalla en stor og viktig innsats. Plutselig måtte hun ta ansvar som vertskap for kurerer som tok inn på gården til alle døgnets tider, hvor visstnok passordet de brukte var: «*Gjest Baardsen*». Det sies at hun fraktet beskjeder til byen, blant annet i form av lapper gjemt nede i skoene.

Vi stanser litt opp ved Jon, eldste sønn av Ole som ble skutt under elgjakta i 1939. Jon var til stede og holdt trolig far sin i hånda da Ole døde. Jon er altså bestefar til dagens eier av Nordpårdet Valli: Jo Kjetil. Det sies fra alle hold at Jon var en kar utenom det vanlige. De aller fleste kjente til Jon, som nok alltid gjorde inntrykk på folk han møtte. «*Bestefar Jon var veldig slagferdig - og han var tidlig ute med mye og veldig kreativ*», forteller sønnesønn Jo Kjetil. Bestefar Jon ble rett og slett en liten «*høvding*» i familien og grenda.

Jon sin svigersønn Odd, har fortalt at Jon var standupkomiker lenge før det ble et begrep her i Norge. Jon brukte ellers skistaver når han gikk på tur lenge før gåstaver ble et begrep, og han brukte en appelsinkasse med ski på, slik at ungene kunne sitte i den på skitur lenge før fjellpulken var kjent for de fleste. Jon lagde elementer hjemme på låven, slik at datteren Audhild fikk hytta si på Vekta.

Gudlaug og Jon giftet seg i 1948

Jo Kjetil påpeker at bestefar Jon var utrolig flink til å få med seg andre/besøkende til å hjelpe til med noe. Da gikk han rett inn i formannsrollen og delegerte arbeidet som skulle vært gjort. Jo Kjetil husker at hans besteforeldre alltid hadde mye besøk og bestefar Jon fikk utført veldig mange oppgaver på dette viset. I familien ble det spøkt med at hadde Nordpårdet fått kongelig besøk på gården, så hadde Jon nok satt dem også i sving.

Kapitlet her avslører selvsagt hvordan gården og de ulike generasjoner ble berørt av diverse hendelser, men det er vel ikke å ta for hardt i og påstå at Jon var den som nok fikk merke det

mest på flere vis, jfr. de harde 30- og 40-årene, mistet faren som ble skutt under jakta, krigen og brannen. Jon følte nok ekstra på ansvaret som eldst i søskenflokket - og driver av gården etter farens bortgang. Jon hadde imidlertid mange venner, som han ofte påpekte selv også, slik at gården ble gjenoppbygd i rakettfart. Både fjøs og våningshus var reist når Jon giftet seg juni i 1948. Da ble det stor fest på låven. «Imponerende», sier Jo Kjetil. Jon giftet seg med Gudlaug Blengsli fra Sandviksberget, og de fikk Audhild i april 1949 og en ny Ole i april 1952. Familien setret på Stråsjøvollen til godt utpå 1960-tallet, og fjøset på Nordpådardet Valli inneholdt hver sin halvdel med gris og kjøttfe når sønnen Ole overtok i 1980.

Grete og Ole Valli, september 2024

Gudlaug og Jon på Stråsjøvollen

Jon reflekterte etter hvert over at det var en slags skjebnens ironi over at hans far ble skutt i 1939. Det medførte nemlig at han ikke kunne verve seg til militærtjeneste når krigen brøt ut, gården måtte drives. Flere av hans kamerater ble sendt bl.a. til Gratangen, og flere av dem ble drept og/eller hardt såret der. Imidlertid ble Jon etter hvert delaktig i motstandsarbeidet på annen måte. Han var nok involvert hva gjaldt den forestående og skjebnesvangre turen i Roltdalen. Men tidspunktet var trolig ikke bestemt. På tampen av krigen måtte også Jon

dra til Sverige, i og med at Rinnan & co oppdaget nettverket som hadde rute via gården og seteren på Stråsjøvollen. Flere av kurererne som var på Nordpådardet under krigen kom tilbake etter mange år. Flere av disse hadde i mange tilfeller hatt et godt liv med jobb og familie etter krigens dager, men ble etter hvert innhentet av angsten. Her måtte Jon og Gudlaug fungere som en slags krisehjelp underveis, det kunne nok være behov for en prat både natt og dag. Flere av disse sov visstnok med pistol under puta fortsatt når de var på Valli. Mot slutten ble Jon Valli forholdsvis syk og pleietrengende. Også han fikk trøbbel med angst og nerver. Kanskje ikke til å undres på, tatt i betraktning alt han hadde vært gjennom i løpet av livet!

Sentrale familier på Nordpågarden Valli:

*John J. Valli (f. 1869 d. 1934.) kom til gården med Valli-navnet.
F.v: datteren Sofie, John J. Valli, datteren Bergitte, kona Ragnhild og sønnen Ole, sistnevnte som ble skutt under elgjakta i 1939*

*Familien Jon Valli (f.1917).
F.v: datteren Audhild (f. 1949), Jon, kona Gudlaug og Ole Valli (f. 1952)*

*Et fasinerende foto av en familie som fremstår som moderne og skapende, men samtidig bærere av konservativt tankegods og bevaring av vår kulturarv. Grete og Ole Valli med sine fem barn.
F.v: Tonhild (f.1980), Jo Kjetil (f.1975), Grete (mor), Karine (f.1985), Gry Åse Wilhelmina (f.1977), Thale (f.1985) og Ole (far)*

Men vi er ikke ferdig helt ennå. Vi skal til en mørk vinternatt i november 1986, hvor nye generasjoner av folket på Uglan mellom, gnr. 52 (Nordpåjardet) selvsagt sover. Det er mor Grete og far Ole Jonsen Valli, og barna Thale og Karine (tvillinger snart 2 år), Tonhild (6), Gry Åse (10) og eldstemann Jo Kjetil på 11 år. Alle har soverom i 2. etg., og besteforeldrene Gudlaug & Jon har også sine soverom der, men i andre enden av huset. Flere er i sin dypeste søvn, mens Jo Kjetil er inne i det som kalles REM-søvn hvor hjernebølgene er nesten lik som han skulle vært våken. Skjelettmuskulaturen er avslappet, men hurtige øyenbevegelser (Rapid Eye Movement) bevitner muligens at han er i en drøm. Men han drømte ikke. Han kaster litt på seg i sengen i rommet lengst nord i bygningen, får ikke sove, det er noe som ikke stemmer. Han synes han kjenner en merkelig lukt. Han hiver av seg dyna og åpner døra ut i gangen. Der

*Gårdens eierfamilie av Nordpåjardet Valli pr. 2024.
F.v: Brynhild Kjosnes Valli, Ole Henrik Valli, Christian Sortland Hafstad (fostersønn), Oda Marlene Valli, Nikolai Valli og Jo Kjetil Valli*

blir han møtt av en tykk røyk. Han skjønner at det må være ild løs i huset og skriker ut. Far Ole hiver seg over et brannslukningsapparat, men merker straks at det ikke vil være tilstrekkelig - brannvesenet må varsles. Kort tid etterpå ankommer hjelpen, men da brenner det i gulv og tak, og ilden slår ut i veggen. Hadde ikke Jo Kjetil vært inne i en Rem-søvn, blitt forstyrret muligens av en drøm - og plutselig blitt våken, kunne en ufattelig tragedie ha rammet denne flotte familien på Nordpårjardet.

Torsdag 30. mai 2024, har jeg et avtalt møte med en strålende kvinne inne på Bristol Conditori i Dronningens gate i Trondheim. Dette er Anna Elisabeth Moxness, oppkalt etter sin tante som frøs i hjel i Roltdalen. Dagens Anna Elisabeth kunne selvsagt sin familiære historie, men før hun fortalte den henviste hun til sin datter Lea Linn Elisabeth Moxness, som hadde anskaffet seg et sted i Rindal. Henne hadde jeg så vidt sett ved en annen anledning. Anne Elisabeth kunne fortelle at hennes datter, som jeg forrige gang så hinkende på krykker - hadde fått en meget sjelden og alvorlig sykdom. Anna Elisabeth forteller at datteren for flere år siden hadde vært på åstedet hvor de fire frøs i hjel. Så fortalte Anna Elisabeth sin versjon av den dramatisk og triste skjebnen som rammet hennes tante. Men det var ikke slutten: Anna Elisabeth Moxness hadde to barn til: først sønnen Rune Moxness som døde 32 år gammel i april 2007 av en ulmebrann på Singsaker. Dernest datteren Hanne Moxness, som døde 42 år gammel av eggstokkreft i august 2013.

Lea Linn Elisabeth og hennes mor Anna Elisabeth Moxness, 27. august 2024. Sistnevnte oppkalt etter sin tante som omkom i Roltdalen

For meg var historien om tragediene tilknyttet familien på Nordpårjarlet Valli i Selbu fullført, ringen var sluttet, trodde jeg. Men så var den likevel ikke det. Jeg gikk ut i gaten, ble stående helt stille, se opp i himmelen - jeg følte at noen fulgte med meg på mitt oppdrag. Alle episodene flashet i mitt hode: gravide Anna Elisabeth som overnattet på seteren til Valli, for deretter å fryse i hjel, - han som ble skutt på elgjakt, brannene - og så kulminerte det med den nye Anna Elisabeth og hennes tragedier i min egen tidsregning. Igjen mottok jeg signaler om hva som er de reelle verdier, hvor sårbare vi er - men likevel så sterke. Jeg ruslet hjemover,

men fikk ikke svar på hvorfor enkelte familier, på et vis får all motgang og smerte. «Er du der Gud - hvorfor straffer du noen familier så hardt?»

M: Minnestein
N 63.14.221
E 011.38.006

P: Plogen
N 63.15.331
E 011.36.888